

Hét Nap	Láttelet
LXVI. évf.	2011. 05. 11. 31.

Az 1944/45. évi megtorlásokról (1.)

Nemcsak partizánok voltak a kivégzők

Az utóbbi időben egyre többet foglalkozik az írott és az elektronikus sajtó az 1944/45. évi vajdasági magyarellenes megtorlásokkal, ártatlan ezrek kivégzésének az okát és eltüntetésüknek a helyét kutatva. Az adatközlők, akárcsak a helytörténetesek, általában partizánokat emlegetnek kivégzőként. Néhány példával megpróbálok ismertetni (amit bizonyára az események kutatói is tudnak), hogy a megfélemlített nép által partizánnak nevezett személyek sok esetben helybeli vagy a szomszédos helységekből való, bosszúvágyó, haszonleső emberek voltak.

Elég volt a vörös csillagos sapka, a jelzéseitől megfosztott német vagy magyar katonablúz, s máris partizánként mehetek a közelebbi-távolabbi helységekre magyart kivégezni. De voltak köztük civil ruhás, helybeli kivégzők is, akiknek kilétét már azokban a napokban megtudta a lakosság. Zentán még ma is emlegetik, hogy az egykori Amerika Szálló pincéjében kik kínozták, kik kísérték a Tiszához kivégzésre ártatlan – többségükben jó módú – embereket.

Ugyancsak a Zentán élők ma is – név szerint – tudják, hogy 1944 őszén kik voltak azok a Magyarkanizsáról érkezett „partizánok”, akik Adorjánál a Tiszába lődöztek helybeli magyarokat. Ilyen történeteket mondott el egy ma is élő, bácsföldvári asszony, még azt is megnevezve, hogy ki lötte a Csonthalmon (a Kálvárián) agyon azt az asszonyt, aki mindenórás áldott állapotban volt. A „kettős gyilkos” ezt később maga mondta el egy kocsmái poharazgatás közben. Szintén bácsföldváriaktól származik a hír, hogy abban az időben több napig nem volt szabad bemenni a piacra. Itt végeztek ki egy éjszaka egy kisebb csoportot, majd holttestüket a hagyományosan, téglával kirakott, mély gémeskútba dobálták, lebetonozták. A többséget a Kálvária-dombon a saját maguk által kiásott sírba lődözték helybeli „partizánok”.

Ilyen tragikus események voltak Törökkanizsán is, 44 őszén. Kabók Dezső 24 éves szajáni asztalossegéd másfél évvel korábban átment Szegedre, hogy a szakmájában dolgozzon. Amikor oda is bevonultak az oroszok, elindult haza. Kapott is megfelelő igazolást az orosz városi parancsnokságon. Átkelt a kompon, és jelentkezett az ottani városházán. Szerencsétlenségére vele együtt kelt át egy fiatalember is, aki a bánási ú. Hipó (Hilfs Polizei), vagyis német segédrendőri alakulatnál szolgált. Fölismerték, és Kabók Dezsőt is gyanúba fogták. Hiába magyarázkodott, majd bizonyítékul arra hivatkozott, hogy a szajáni Bunford Péter családja, amely a háború alatt szintén ott élt, igazolhatná, hogy ő, Szegeden asztalos volt. A törökkanizsai parancsnokság ennek bizonyítását kérte is levélben a Bunford családtól. Az azonban – az esetleges felelősségre vonástól tartva – nem válaszolt!

Kabók Jánosnak, Dezső öccsének az elbeszélése szerint néhány nap múlva falragaszok hirdették Törökkanizsán: „Rablókat, gyilkosokat ítélték halálra”?! Kabók Dezső neve is a plakáton volt! Kabók Dezsőék kivégzéséről megrázó történetet mesélt el Szajánban a törökkanizsai születésű Forró József. Bunford Imrééknél volt disznótorban az 1970-es években. Azzal kezdte, hogy akkor őt is halálra ítélték, mert tagja volt a DMKSZ-nek (Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség). Az utolsó pillanatban megkegyelmeztek neki, de részt kellett vennie a kivégzettek elhantolásában. Feldúlt ideg- és lelkiállapota miatt már nem emlékszik, hány embert löttek bele a gödörbe, köztük Kabók Dezsőt is, de ezt még megjegyezte, hogy helybeliek is voltak a kivégzők között. S már majdnem befejezték az árok betemetését, amikor egyszer csak valaki mozgolódni kezdett a még vékony földréteg alatt: „Ne temess be, Jóska, még élek!” – hallotta. Közél állt mögötte egy fegyveres, nem hagyhatott föl a lapátolással, de „azért mégis kevesebb földet dobáltam rá, hogy ha még maradt ereje, éjjel kimászhatson.”

A szajáni kivégzettek történetének külön fejezetet szánok. Szülőfalum történetének írásakor (1991–1996) néhány kiváló adatközlő nagy segítségemre volt ebben is. Kiderítettük, hogy 12 szajáni személy tekinthető az 1944/45. évi megtorlás áldozatának. Ez utóbbi jelző, közülük 9 személy esetében csak akkor mondható ki maradéktalanul, ha azt vesszük figyelembe, hogy bírósági tárgyalás nélkül végezték ki őket. Egy közülük a Wehrmacht, nyolcan pedig az önkéntes „hipo” alakulatoknál voltak fegyverben.

Ez utóbbiak, egy kivételével, szegény sorsú, béres, napszámos, részarató, 18–25 éves fiatal emberek voltak. Ezek 1943/44-ben szegénységük miatt, jó ellátásért – és zsoldért – egy szerb közmondás szerint tarisznyába tették a fejüket. Több adatközlő tudomása szerint a szajáni hipók semmilyen fegyveres akcióban nem vettek részt. A partizánok azonban másként vélekedtek.

Erről, legközelebb részletesebben szólunk.